
HUTIRA ALBIN

RÓZSAVÖLGYI ÉS A MAGYAR ZENEKULTÚRA VIII.

**Nyolcvanéves a Rózsavölgyi és Társa cég
Alberti Rezső kézírata alapján.....**

I.

Lukács Béla 1922 óta a Rózsavölgyi és Társa cég alkalmazottja, öt év alatt jól elsajátította a változatos, szép szakma minden alapvető tudnivalóját. 1935-ben a cég felajánlotta az Andrásy-úti fióküzletet – részletre történő – megvásárlásra. Felkérték a cég történetének feldolgozására, amely 1929-re elkészült. A végleges változatot Alberti Rezső készítette el, amely 1930-ban – a cég – nyolcvanadik évfordulójára a sajtó elé került. Ez a változat további kiegészítéseket tartalmazott. Most az eredeti Albert Rezső féle kéziratot közöljük:

„Rózsavölgyi Gyula a méltán nagyhírű Rózsavölgyi Márk hegedűművész és zeneszerző fia, miután 1839-ben kitanulta a zeneműkereskedést, 1950. május 27.-én kérvényt nyújt be a pesti tanácshoz, melyben önálló hangjegykereskedés nyitására kér engedélyt. Rózsavölgyi kérésének, pedig szakképzett ember volt, a pesti tanács nem adott helyet. Így kénytelen volt a fiatal Rózsavölgyi az akkori abszolutikus kormányzat felsőbb hatóságokhoz, a katonai kerületi miniszteri biztoshoz fordulni jogorvoslatért.

Rózsavölgyi Márk
1789 (1787?)–1848

Rózsavölgyi Gyula
(1822–1861)

A katonai kerületi miniszteri biztos a városi tanács határozatát megváltoztatta és 1850. szeptember 27.-én a 'kérelmezett szépművészeti és zenészeti kereskedési' jogot megadta és így Rózsavölgyi Gyula megnyithatta üzletét. Egy korábbi bizalmas megállapodás értelmében társul vette üzletbe Grinzweil Norbertet és 1850. október hó 10.-én megnyílik Budapest új zeneműkereskedése a Rózsavölgyi és Társa cég a Fürdő-utcai Diana fürdő épülete első emeletén.

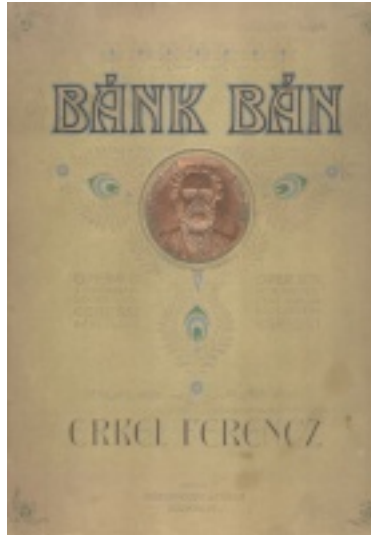
Rózsavölgyi, mint zeneileg képzett szakember és a tőkét adó Grinsweil rövidesen Németországba utaznak. Bevándorlási útjukról visszatérve, máris kicsinek bizonyult az akkori helyiség, amiért is a cég az Úri-utca 14. szám alá / ma Petőfi Sándor-utca / költözik át. E helyiségben, mint a többi műkereskedő, metszeteket, képzőművészeti tárgyakat, szobrocskákat, plaketteket és hasonlókát árusította hangjegyeket kívül.

Az üzleti megnyitással egyidejűleg megindult a kiadói tevékenység is. Gyors egymásutánban elsősorban a magyar szerzemények jelentek meg. A Rózsavölgyi cég '1' jelzésű, legelső kiadványa egy névtelen szerző közkedveltségű műve volt: Három népies csárdás címen. A cég nagy gondot fordít, hogy kiadványai tökéletes kivitelben kerüljenek piacra. A hangjegyrész jól olvasható, a hangjegyfejek tiszták, a címlapok pedig a legjobb kőrajzolók kezei alól kerülnek ki. A címlapok ábrázolásai a cenzúra és a rendőrség figyelmét is felhívták. Így történt, hogy Rózsavölgyi 'Csatára' című csárdásért a szerzővel, Kecskeméti Józseffel és Winter pesti könyomóval 1851 év végén haditörvényszék elé kerültek. 1852. január 23-án 'tilos és ingerlő, a szabadságharcra célzó, rejtett értelem, előzetes engedelem nélkül áruba bocsáttatott' vétségért mindhármukat a haditörvényszék három hónapra elítélte.

Rózsavölgyi kitöltötte a büntetést, de még e kellemetlen tapasztalat sem tartotta vissza attól, hogy továbbra is a hazai szerzők magyar jellegű szerzeményeit adja ki elsősorban. Természetszerűleg a napi szükséglet tánczenéje sűrűn szerepelt kiadványai sorában. Míg a kiadványok száma és a cég hírneve folyton nő szűkké lesz a második helyiség, úgyhogy újat kell bérelni. A helyváltásról a 'Pesti Hírlap' 1853. január 21.-én így ír: „Rózsavölgyi műkereskedését előbbi helyiségéből az Úri- és Korona-utcák szegletére tette át, s oly pompásan díszíti fel, miszerint azt méltán lehet bolti szalonnak mondani.

1857-ben Rózsavölgyi Gyulát az újonnan megalakult Pest-Budai Dalárda első titkárának választotta meg. 1860-ban Ábrányi Kornél közreműködésével a Rózsavölgyi cég megindítja az első magyar zenei folyóiratot, a Zenészeti Lapokat. E lapnak Rózsavölgyi Gyula is szorgalmas munkatársa volt 1861. augusztus 18-ig, amikor hosszas betegség után elhunyt. Grinzweilre hárult tehát most már a közös cég vezetésének feladata.

Az első időben Grinzweil Rózsavölgyi szellemében vezette tovább a kiadói üzletet. Így kiadja Erkel 'Bánk Bán'-ját és egy évvel később Erkel 'Saroltá' operájának zongorakivonatát. Majd célszerűnek látta Grinzweil, hogy kiadványainak külföldi piacot szerezzen és Bécsben fióktelepet létesített. 1861-ben az időközben sógorává lett Dunkl Nepomuk János vezetése alatt megnyílt a bécsi fiók. A bécsi üzlet azonban nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, ezért 1866-ban Rinzweil beszüntette.

Magyar-német szöveges teljes zongora-kivonat. Az ének-zongorakivonat első teljes kiadása.

A kötéstáblán, a címlapon és a 3. oldalon korábbi tulajdonosi bélyegzésekkel.

A címlapon korabeli tulajdonosi névbejegyzéssel. Szecessziós, kiadói, rajzos, félvászon kötésben, Erkel Ferenc dombornyomású arcképével.

[\(Múzeum Antikvárium\)](#)

1872-ben a Rózsavölgyi cég megvette a Treichlinger zeneműkiadó céget, amelynek tulajdona volt az 1855-ben megszűnt Wagner József összes kiadványa is – Később megvette a cég Kugler Adolf és Kugler László zeneműkiadó cégeket is. Ismét szűk lett a helyiség. Az Úri-utcai helyiségből a Kristóf-tér 3. számú házba tette át a cég működése színterét. Itt a Belváros szívében fekvő forgalmas helyen évtizedekig megmaradva a zenei élet központjává lett.. Itt érte a kitüntetés, hogy megkapta császári és királyiudvar zeneműkereskedés címet.

Grinzweil Norbert fölött is eljárt az idő, a 65 éves korában annyira elgyengült, hogy az üzlet irányításába többé nem folyt be, hanem sógorára bízta azt. 1890. május 18.-án Grinzweil Norbertet elragadta a halál. Az elárvult cég vezetését Dunkl Nepomuk János, Dunkl Norbert és a cég régi üzletvezetője, Siebreich József vették kezükbe, s kezdetben nagy óvatossággal irányították. Számptalan kiadvány között az 1885-ös országos kiállításra kiadnak egy Bartalus által szerkesztett Kiállítási Albumot, majd Petőfi korszakos fellépének ötvenedik

évfordulóját a Langer Viktor által szerkesztett Petőfi Album kiadásával ünnepelte meg a cég.

Az idő halad, a kor fejlődik és elérkezett az idő, amikor új energiát kellett a fáradt szervezetbe hozni, s ezért a cégtulajdonosok elhatározták, hogy a vállalkozást más kezekbe engedik át. Így történt, hogy 1908. január 28.-án a Dunkl érdekeltség az Alberti-Ángyén-Bátczy érdekeltségnek adta el a Rózsavölgyi és Társa céget.

Az új érdekeltség 1908. február elsején vette át az üzletet és az új vezetőség lépésről-lépésre haladva új munkatársakkal új életet hozott a cégbe. Így az 1910 év elején az új vezetőség felállította a könyvosztályt, mely feltűnt gondosan megválogatott készletével.

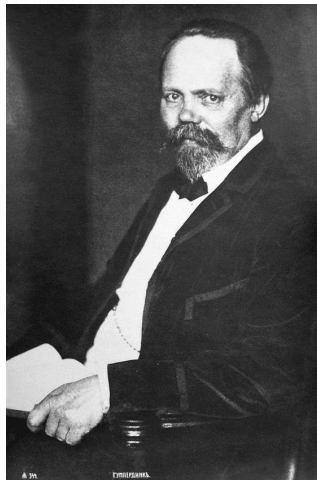
Budapest fejlődése megkívánta, hogy a Belvároson kívül is megtalálja a nagyközönség a céggel az érintkezés lehetőségét. Ezért 1911. augusztus 11.-én a Zeneakadémia és a Fodor-féle zeneiskolák közelében az Andrássy-út 45. szám alatt megnyílik a Rózsavölgyi és Társa cég fiókküzlete. 1912. december 27.-én ismét költözködik a cég és pedig a Szervita-tér 5. számú modern új házba. Az új helyiség berendezése, valamint az utcai homlokzat Kozma Lajos művészi tervei szerint készültek. Budapest közönsége most a város egyik legmodernebb, legkényelmesebb levegős üzletében szerezhet be zenemű- és könyvkészletét.

Az élet technikai fejlődésével szakmánkban nagy változások álltak elő. Előtérbe lépett a zenei hangoknak technikai úton való megrögzítése, megjelenik a gramofon, a tökéletes, a hibátlan zenei reprodukáló eszköz. A közönség érdekeit szolgálta a cég, amikor a gramofon reneszánszával felállította a gramofonosztályát. 1924 októberében nyílt meg a Szervita-téri helyiségben a gramofonosztály, hol több mint 50.000 ezer lemez és 10 hallgatófülke áll a közönség rendelkezésére. Ez az osztály öt évvel később, 1929 év októberében a másik modern zenei közvetítő-eszközzel, a rádióosztállyal bővült ki.

Sajnos a Szervita-téri üzletnek csak egy kirakatvolt és igen-igen nagy örömmel üdvözölte a cég egy napon a hírt, hogy mellette lévő üzlethelyiség kiadó. A helyiséget kivettük és 1928 év nyarán a két üzlethelyiség egy lett. Most már két tekintélyes kirakatunk van és egy megnagyobbított helyiség. Az új helyiséget Dankó Ödön iparművész tervei szerint rendeztettük be, és pedig speciálisan finom levélpapírok, írószerek és főképpen tökéletes és kitűnő minőségű fényképezőgépek, fotócikkek árusítására, valamint fényképfelvételek művészi előhívására.

Cégünk történetében nem kis szerepet játszik azon körülmény, hogy 1930. év július hó 1-én a Szervita-tér 5. számú ház, hol 1912 év december hó óta üzlethelyiségünk volt és van, felerészben vásárlás útján cégünk birtokába került. Tovább folynak a tervezések: gondolatot szülnek és lehet, holnap már valami újjal állunk a kultúrközönség szolgálatára. Fejlődés csak ott van, ahol megállás nincs.”

1930. szeptember végére Alberti Rezső kéziratát további részletek egészítik ki: „Fontosabb osztályaink. A zene nem a rezgések, hanem a lelki megérzés mechanikája. Nem teljes fizikai, hanem relativista, tehát pszichológiai törvényeket követ. A zene ennek következtében biológiai momentum, ami annyit jelent, hogy minden időben és minden népnél változó kiválasztódás eredménye. Minden korban az egyes népek az összes lehetséges hangok közül a nekik lelkileg megfelelőbbeket választják ki’ Racoul Francé klasszikus értékű megállapításait híven visszatükrözi nagy zenemű-üzletünk, ahol majd minden kor minden népének zenei terméke hangjegyekbe rögzítve megtalálható.

Engelbert Humperdinck

Engelbert Humperdinck a következőket írta: 'Ha a kultúra fejlődésének összesjeleit gondos vizsgálat alá vesszük – és nincs okunk hinni abban, hogy ezek a jelek csalnának – akkor a házizene jövője a gépben, a gramofonban rejlik. Kezdetben idioszinkráziával [görög eredetű szó: indokolatlan, idegen ellenszenv, irtózás vmivel v. vkivel szemben. A szerk. megj.] viseltettem ezzel a zenefajtával

szemben, ez azonban lassanként, úgy megváltozott, hogy nemrégiben már eltűntem, most pedig egyenesen csodálom a gramofont és hiszem, hogy a modern gramofon elhozza azt az ideális korszakot, amikor zenével – alkotó értelemben – csak az igazán arravalók, a tehetségesek fognak foglalkozni, mindenki másnak pedig módjában lesz kultúrszomját a gramofonon keresztül kielégíteni’.

Mikor Humperdinck e szavai elhangzottak, rendezte be cégünk gramofonosztályát, azon tudatban, hogy a gramofon a legtisztább művészi élvezetek forrása.

Amint a lelket a könyv tartalma, úgy azt otthont a könyv maga mint ékesség is legszebben díszíti. Azoknak, akik a könyvet olvassák, gyűjtenek, lelkük, házuk díszítésére, könyvosztályunk már sok jó szolgálatot tett. Sok tízezer házban, sok-sok százezer szép, értékes, érdekes könyv hirdeti a Rózsavölgyi cég könyvosztályának gondosan összeállított raktárát, lépéstartását az étellel, a fejlődéssel.

A rádió ma már a kultúra egyik nélkülözhetetlen faktora. Mint ilyet kapcsoltuk be üzletkörünkbe. hisszük és valljuk, hogy a rádió közelebb hozza az embereket egymáshoz, otthonukat köti össze a nagyvilággal. A kultúra terjesztésében a rádiónak sokszorosan jelentősebb és nagyobb szerepe van, mint a nyomtatott betűnek, vagy mint akár a néma, akár a hangos mozgóképfényképnek volt és van.

A Rózsavölgyi cég üzlete a zenei élet centruma volt, már az 1850-es években is, s ezt koncertrendezéseivel hathatósan elősegítette. A Budapesti Filharmóniai Társaság 1853-ban adta első hangversenyét, s a plakáton ezzel a szöveggel: 'Jegyek a Rózsavölgyinél' – épp úgy, mint ma – mintha 77 esztendő egy röpké pillanat lett volna. Liszt Ferenc összes hangversenyeit a Rózsavölgyi cég rendezte. Egyik legértékesebb hangversenye 1875. március 10.-én volt, amikor Wagner Richard dirigált és Liszt-Beethoven Esz-dúr koncertjét játszotta. Rubinstein, Bülow, Brahms, Hans Richter, Wilt Mária, Pitti Adelina, stb. neveit gyakran látjuk a régi program-gyűjteményekben.

Házunk elve, hogy a hangverseny nem üzlet, hanem a zenekultúra leghathatósabb terjesztője. Ebben a cég elve: jó zenét a lehető-minimálisabb áron juttatni közönségünkhöz. Sok külföldi művész nemcsak a cégnek, hanem a magyar zenének is hű barátja lett. A hangversenyek útján szerzett összeköttetés tette lehetővé, hogy külföldi nagy művészeink műsorán oly gyakran szerepelnek magyar szerzők művei.

Az amerikai mentalitás igen gyakran idegen és érthetetlen az európai ember számára. Egyet azonban feltétel nélkül el kell ismernünk, s ez az amerikaiak minden téren érvényesülő praktikussága. Így a papír és írószerek megválasztásánál is az abszolút célszerűséget tartják szem előtt. Az íráshoz

finom, vagy legalább is jobb minőségű papírt és kitűnő írószereket, ceruzát, tollat, tintát használnak. Jó papíron, jó írószerrel könnyebb és gyorsabb az írás. Jó papíron könnyen siklik a toll és az írás fizikai munkája lépést tud tartani az agy munkájával, mely sokkal gyorsabb.

Johannes Moreelse: Heraklitos

Heraklitos korában ismeretlen volt a fényírás, mert különben nem mondotta volna... 'Nincs maradandó dolog a világon'. A fénykép maradandó. A fotografálás – amióta feltalálták – a szépet meglátni tudó kultúremler szórakoztató mulatsága, lelkes amatőrök magas nivóra emelt művészete, a tudomány a tudomány nélkülözhetetlen segédeszköze.”

Alberti Rezső kézírata alapján – némi kihagyásokkal, illetve változtatásokkal – készült egy nyomtatott változat is.

A 80. évforduló alkalmából – kitűnő minőségű papíron – készült két féle méretben / 7,5 x 11,5 cm és 10 x 17 cm / egy-egy spirálos leckeüzet. Mindegyik oldalon a tanulók számára hasznos tanács olvasható.

1. oldal. Kérjük, fogadja el cégünkötől a párlapos kis üzetet és annak egyes lapjait a növendékei számára beszerzendő zeneművek, vagy zenei könyvek feljegyzésére használja fel. Hálás köszönetet mond:
Rózsavölgyi és Társa Zeneműkereskedés
Budapest, IV. Szervita tér 5.

A többi oldalon egy-egy a tanulók számára ajánlott mondás található:

Liszt - A zeneoktatás ne álljon izoláltan, hanem legyen összhangban az általános neveléssel.

Ruskin - Nagy művészet az olyan, amelyben együttműködik a kéz, a fej, a

szív.

Auerbach - A zene az egyetlen világnyelv, amelyet nem kell lefordítanunk: itt a lélek szól a lélekhez.

J. Paul - A zene valami szent dolog, más művészetektől eltérően nem tud mást ábrázolni, csak a jót.

Bülow - Jó zenét jól előadni, ez a virtuóz hivatása.

Pázmány - Ha valahol gyönyörűséges nótára igazított hegedű- vagy lantszót hallunk, által-értjük, hogy okos és tudós ember kezéről vagy onnan eredeti.

Schumann - Addig küzdj és dolgozzál, amíg a zenét a papíron is megérted.

Cervantes - Hol zene van, ott nem jut hely a gonoszságnak.

Schumann - Tehetségekkel szemben fölösleges az udvariasság.

Ph. E. Bach - Lélekből kell játszani és nem úgy, ahogyan egy betanított madár.

Platon - Zene és költészet a léleknek nevelőeszközei.

Liszt - A művészet a művész fölött áll.

Chopin - A balkéznek olyannak kell lennie, mint a karmesternek. Egy pillanatra sem lehet bizonytalan vagy habozó.

Beethoven - Mélyen alázták meg a zeneművészeket, mikor azt kívánták tőle, hogy egyedül hivatásául mások mulattatását tekintse.

Schumann - Úgy játssz mindig hangszereden, mintha folyton mestered hallgatna.

Beethoven - A zene magasabb rendű kinyilatkoztatás, mint minden bölcsesség és filozófia.

Rubinstein - Egyszerű darabnál ne gondolj arra, hogy minden tanulmány nélkül is előadhatod. Minél könnyebb a darab, annál nehezebb a jó előadás.

Carlyle - Helyesen mondják, hogy a zene angyalok beszéde.

Sokrates - A Szép – a látás és hallás kelleme.

Hippel - Szólj és felebarátom vagy, dalolj és testvérek vagyunk.

Ph. Em. Bach - Csak az igazi billentyűket kell eltalálni és a hangszer magától szólal meg.

Nietsche - Az élet zene nélkül egyszerűen tévedés, vesződség, száműzetés.

II. ÁLTALÁNOS ZENETÖRTÉNETI KIEGÉSZÍTÉS.

Kottakereskedelem kialakulása és folyamata a mai napig
/ A zeneműárustól a zeneműszortimenterig /

A magyar zene írásos emléke az első évszázadokban nem maradt, 1000-1500 között énekmondók működtek, akik különféle nevek alatt ismeretesek: lantos, sípos, igric, kobzos, hegedűs, stb. A királyi udvarokban tréfacsinálók, lakomák alkalmából vidám dalokat adtak elő. De ezek nem kerültek lejegyzésre. A dalok szájról-szájra terjedhettek csak.

A XVII. században Magyarország három részre szakadt. A középső részen a törökök uralkodtak, a Dunántúl és Felvidék jelentős része a Habsburg Birodalomhoz tartozott. A főnemesi rezidenciákon és a királyi udvarban élénk zenei élet folyt. Ilyen volt például az Esterházy-, Thököly-, és Bethlen Gábor-udvar. Itt magyar és külföldi lantosok és énekmondók szórakoztatták a közönséget. A kor hangszeres zenéjének emlékét a korabeli kódexek, kéziratok őrizték meg: sajnos csak töredékek maradtak fenn.

A kódex kézzel írott díszes könyv. Egy-egy fejezet nagyméretű, gazdag díszítésű kezdőbetűjét incialénak nevezzük. Ezek valóságos remekművek, amelyeket általában papok, vagy szerzetesek írták és a díszes kezdőbetűt a díszítőmester festette. A XVII. század magyar zenei hagyományait négy kézirat őrzi.

1./ Kájoni kódex

Egyik legfontosabb zenei kéziratunk. Lejegyzője Kájoni János erdélyi ferences rendi szerzetes, aki kitűnően orgonázott. Több zenei gyűjteményt is összeállított.

2./ Vietórisz kódex kb. 1680-ból

Tabulatúras könyv. Hangszeres zene a XV-XVII században. A tabulatúra

késői

értelmezése a gitár mai jelrendszere. A kódexet a felvidéki Vietorisz családról nevezték el. Több magyar, latin és szlovák nyelvű világi és egyházi énekeket, táncokat, virágénekeket és trombitadarabokat tartalmaz

3./ Lócsei tabulatúrák könyv

Az összeállítás a Felvidéken a XVII. században készült. Ez gyűjtemény originál

virginál-kompozíciókat és feldolgozásokat, átiratokat tartalmaz.

4./ Soproni Stark-féle virginálkönyv

Német dallamok gyűjteménye, de található benne több magyar tánczene is.

Az 1700-as évek elején több melódárium is készült, amelyeket kollégiumi diákok készítettek. A kézzel írt dallamok egyszólamú egyházi és világi énekek voltak. A melódáriumokban találhatunk néhány többszólamú és hangszerkíséretes műzenei alkotás is.

A zeneirodalom kettőt külön is kiemel:

a./ Kulcsár-féle sárospataki melódárium

b./ Szkárosi-féle melódárium

A kotta eszköz a zenész kezében, amivel a zeneszerző által megkomponált zenemű megszólal. Más megfogalmazás szerint a kotta zenei hangok, ritmusok és a dallamhoz tartozó egyéb információk lejegyzésére használatos jelrendszer. A latin kifejezés a quota szóból származik, amelynek jelentése: jegyzet, jegy, jelzés. A hangok leírásának célja a zenei kifejezésmódok átadása, jelzése.

Jegyezzük meg a 18. és 19. század közepéig a kottára és sokszorosítására egyértelmű kifejezések nem voltak. A korabeli zenei szakirodalom a kottára és sokszorosítására a következő kifejezéseket használta: hangjegykiadás, hangjegyanyag, hangjegynyomás, hangjegyek, zenemív, zenemívkiadás. Majd az 1800-as évek közepétől: kotta, kottakiadás, zenemű, zeneműkiadás. Ezt utóbbi a mai napig is érvényes.

A műzene gyakorlati alkalmazásának fejlődésével egyre nagyobb igény merült fel a kották nagyobb mennyiségű sokszorosítására. Ez kezdetben a kézírással történő másolásokat jelentette. A másolók nagy számban dolgoznak, igaz ezek nagy része muzsikosokból áll, de vannak hivatásos, kizárólag e foglalkozásból élő „sokszorosítók” is.

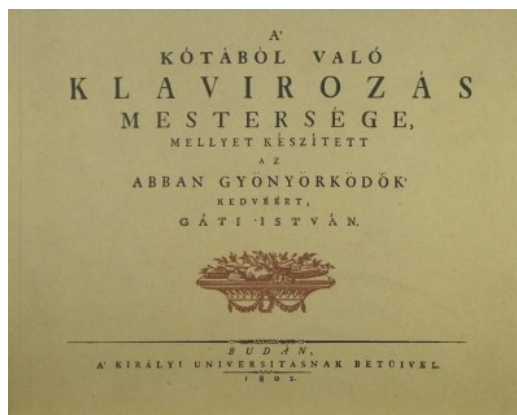
Az ez idő szerint elsőnek ismert pesti hangjegykiadó /zeneműkiadó/ a Weingand és Köpf könyvkereskedő cég volt. A szakmából jól ismert kereskedők gazdag könyvraktárakat hangjegyekkel / kották / is kiegészítették. Az első ajánló-jegyzékben már több értékes zenei kiadvánnyal is találkozunk. A kiadványok

elsősorban külföldről származnak. A jegyzékből kiemeltünk néhányat, amely a későbbiekben még a Rózsavölgyi választékában is megtalálható:

- Leopold Mozart: Gründliche Violinschule. Augsburg 1770
- Georg Benda: Sammlung italienischer Lieder
- Bachs Sechs Claviersonaten für Kenner und Liebhaber. Leipzig 1770

Az első magyar kották megjelenése igen körülményes volt. A kő és réztáblákra készített oldalak metszése sok hibalehetőséget rejtettek. Breitkopf korszakalkotó találmánya, a részecskékből összerakható típusokkal szedett hangjegygymtatás nagy segítséget jelentett a magyar kották közreadásában. A kiadónál 1784-ben napvilágot látott négy Bengraf József mű már ezzel az eljárással készült.

Az 1777-ben a Budán működő Egyetemi Nyomda kottakiadványainál szintén már az új nyomdatechnikát alkalmazta. Az ő nyomdájukból került 1801-ben az első magyar zongoraiskola: Gáti István: A kótából való klavirozás mestersége. Ezt a kiadványt a Zeneműkiadó Vállalat az 1980-as években reprint formában ismét megjelentette.

A Pest és Budán működő könyvárusoknál az 1770-es években jelentek meg az első hangjegyek / kották! / Az első ilyen árusoknál a könyvek és hangjegyek mellett más „külturcikk” is kapható volt. Ilyen például a piperecikk, papíráru rajzok, festmények, stb., stb. A továbbiakban egészen a 1850-es évek végéig hasonló választékkal működtek a könyves-, illetve a zeneműboltok.

Kezdetben – gondolunk itt a XVIII-XIX. századra – alig voltak könyvesboltok és a kevés megjelent mű is igen drága volt. A nagyközönség számára a hozzáférést elsősorban a vásárok biztosították. Az első kézzel másolt kották és a kis számban nyomdáknál előállított kották a vásárokon voltak hozzáférhetőek. A könyveket és kottákat un. ponyvákön árusították. A vásárok látogatottsága igen nagy volt. 1780-ban például a Medárd napi vásárt – a feljegyzések szerint

harminc ezren látogatták meg. A világban – és főleg Európában – a folyamatosan alakuló kottakiadók saját terjesztő hálózatot alakították ki. Az 1800-as évek elején a nagyobb könyvesboltok választékában már kottacímek is megtalálhatók. A legnagyobb változást azonban a Rózsavölgyi és Társa cég színrelépése jelentette. Az 1850-ben alapított cég választékában már a hazai zeneműveken kívül a külföldi kiadók termékei is nagy választékában jelen volt. Mint ahogy már előzőekben beszámoltunk, a két alapító – Rózsavölgyi Gyula és Grinzweil Norbert – Európa nagy városaiból / Bécs, Prága, London, stb./ felvásárolta az addig már kiadásra került, fontosabb zeneműveket. A magyar kiadásokkal –amelybe a saját kiadású Rózsavölgyi kiadványok is beletartoztak - a külföldi választékkal együtt az 1850-es évek végéig már közel tízezer cím volt a választékban! Az évszázad második felében Magyarországon sorra alakultak a kizárólag kottát és zenei könyveket árusító zeneműboltok. Külön érdekesség, hogy a Rózsavölgyi és Társa zeneműbolt 1870-től szortimentet tartott a „kölcsonkottákból”. Az erre vonatkozó pontosabb adatokat az előzőekben már közöltük. A 20. század első felében a kottaválasztékot tartó boltok száma rohamosan növekedett Magyarországon. Az 1944-ben megjelent „Magyar Zenei Almanach” Budapest területén 25 kottát árusító zeneműboltot sorol fel.

A második világháború a kottakereskedelem terén súlyos károkat okozott. A Magyarországon lévő boltok kottaállománya nagy része megsemmisült és a teljes szakma államosítása nehéz helyzetbe hozta a zeneműkereskedelmet. A magánboltok és a nagyobb egységek a könyvterjesztő állami vállalatok irányítása alá került / Állami Könyvterjesztő Vállalat, Művelt Nép Könyvterjesztő, stb. / Államosították a Rózsavölgyit és a többi kottakiadó céget. 1950. június 4.-én megalakult a Zeneműkiadó Vállalat – későbbi nevén Editio Musica. A szakma teljes államosítása három évig tartott, 1948 és 1951 között.

A kottakereskedelem leválása a könyvesboltoktól a 18. és 19. században több mint 100 évig tartott. Ennek oka természetesen a zeneművészet, mint önálló kulturális tényező és zeneművek terjesztése, eladása más fajta felkészültséget valamint tájékozottságot igényel.. Az 1950 körüli államosítás pont ezt az alapvető különbséget nem vette figyelembe. A Magyarországon még működő kottát és hangzóanyagot / lemezeket / árusító egységeket a könyvesbolti kategóriába sorolták be. Az irányító hatóság is könyvcentrikus volt. A következő negyven évben sok gondot és félreértést jelentett ez a kettősség. 1991-ben a privatizáció újabb döntő változást hozott a kottakereskedelemben. A Rózsavölgyi és Társa cég több lépcsős folyamat után Kolossi Tamás tulajdonába került. Vidéken is sorra alakulnak a kottákat és hangzóanyagot árusító egységek. / Szeged, Pécs, Tatabánya, Székesfehérvár.../

Az 1990-es évektől újabb veszély érte el a kottaterjesztést – a mechanikai úton történő kottamásolás. Annak ellenére, hogy a hangszeren tanuló növendékek száma folyamatosan növekedett, a kották forgalma a boltokban folyamatosan csökkent. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény változást hozott a kották másolásának szabályozásában. A törvény kimondja, hogy a kották reprografiával / fénymásolás, szkennelés, fényképezés, stb. / még magáncélra sem másolható. A zeneiskolák számára is csak tudományos kutatás és archiválás céljára engedélyezi a másolást, azaz tiltja a tanórákon oktatási célra történő másolatkészítést. Ily módon a kottamásolás meglopja a szerzőket és a zeneműkiadót, akik egyedül az boltban eladott kiadványok árából juthatnak munkájuk ellenértékéhez. A törvény megalapozott gyanú esetén kötelezheti a zeneiskolákat könyvtárunkban, vagy tantermeikben szemle tartására. Ha bíróság megállapítja a jogsértést / illegális kottamásolást / elrendelheti az illegálisan másolt zeneművek lefoglalását, vagy akár megsemmisítését, és kártérítés megfizetésére is kötelezheti az elkövetőt.

A hasonló törvény betartását a külföldi országokban a hatóságok rendszeresen ellenőrzik. Ezekben az országokban a kottamásolás mértéke igen csekély. Sajnos nem így Magyarországon, ahol a törvény csak papíron létezik. Sajnos az utóbbi néhány évben jelentősen visszaesett a nyomtatott kották iránti érdeklődés, ezért a vidéki boltok egy része megszüntette a kottaárusítást. A Rózsavölgyi Zeneműbolt igyekszik a nehéz – ellentmondásos helyzetben – helyt állni, de nagy segítség lenne, ha az illetékes hatósági szervek teljesítenék a törvény által előírt feladatukat. Ne legyen pusztába kiáltott szó a zenei hirdetések végén megjelenő mondat. „A hanganyagok, képanyagok, valamint kották másolását a törvény bünteti!”

A török megszállás után a 18. század a polgárság megerősödésének és előretörésének időszaka Magyarországon. Pozsony és Pest mellé kezdenek jelentkezni más városok is. Egyre több írás szól a házi zenélés elterjedéséről, a kórusmozgalmakról, a városi zeneiskolákról és az otthoni hangszerstanításról és kottákról. Néhány említésre méltó kiadvány: Rigler Ferenc – pozsonyi tanár – zenei tankönyve 1798-ból, Gáti István zongoraiskolája, Istvánffy Benedek /1733-1778/ és Maróthi György /1715-1744/ művei, valamint a verbunkos zene különböző megnyilvánulásai. A sok hibával „tarkított” első kották kezdetben a könyvkiadóknál láttak napvilágot. De egy részük csupán kézi másolással kerültek sokszorosításra. A kezdeti megnevezésük: kóta, zenemív, vagy zenemívek. Ezért terjesztőjüket zenemíveladóknak nevezték. A zenemíveladókról először Isoz Kálmán /1878-1956/ és Máriássy István /1936 - 2009/ zenetudós tesz említést. Mind két zenetudós részletes tanulmányozta a kor zeneirodalmát.

A zenemíveladók – mai értelemben zeneműkereskedők – a vásárokon és a nagyobb könyvkereskedésekben adták el a kézzel írt, vagy egyedi nyomdáknak előállított kottákat. Az 1774-ben alapított Weingand és Köpf kottakiadó után sorra alakultak a kiadók: Egyetemi Nyomda /1777/, Liedermann János Sámuel /1786/, Trattner Mátyás /1789/, majd a 19. század elején a Hartleben Konrád Sdolf /1801/, Eggenberger József /1802/ és a jelentős Kunst und Industrie Comptoir /1805/. Az 1810-es évektől kezdődően már kottaeladóknak nevezi a zeneműkereskedőket a szakirodalom. Noha ezekben az években már a nagyobb könyvesboltokban jelentős kottakészlet is található. Az 1839-ben alapított Wagner József kiadó és a 1844-ben alapított Treichlinger József kottakiadó saját hanganyagot árusító boltokat működtetett. Ezekben az egységekben minden egyéb magyar kiadó zeneművei is megtalálhatók voltak. A 19. század első felében nyitott kottaboltokban már a zenéhez értő eladókat alkalmazták.

A minőségi és mennyiségi változást az 1850-ben alapított Rózsavölgyi és Társa cég jelentette, amikor a két cégalapító – Rózsavölgyi Gyula és Grinzweil N. Európa különböző nagyvárosából nagyobb példányszámban gyűjtött össze nem magyar kiadású kottákat. Egy feljegyzés szerint Rózsavölgyi Gyula gyűjtőúttjára egy a muzsikában jártas barátját is magával vitte. Így már az 1850-es években az Úri-utcában nyitott boltban széles választékból válogathatott az érdeklődő közönség.

A 19. század második felére jellemző volt, hogy a zeneműves szakma teljesen létjogosulást nyert. A kottaboltokban a pult mögött álló munkatársakat zeneműveseknek nevezték. Ha lehetőség volt rá, külföldi tanulmányutakon is részt vettek.

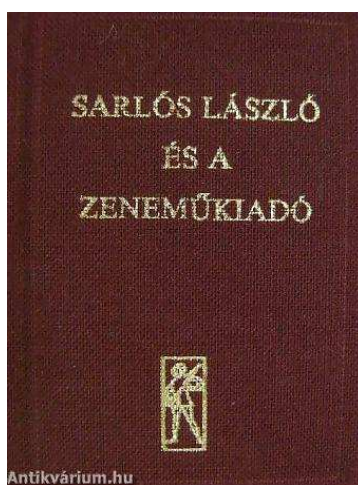
A 20. században már a személyi iratokba is bekerült a szakmai jelző: zeneműszortimenter / musikaliensortimenter /. A kották eladásával zenében jártas szakember foglalkozott Alberti Rezső cégtulajdonos szerint 1920-tól szakmai képesítéssel lehetett csak a vásárlókat kiszolgálni a Rózsavölgyiben. A Cégnek szakembercserére volt megállapodása bécsi Doblinger, a prágai Urbanek és a mainzi Schott cégekkel. Természetesen alapkövetelménynek számított a német nyelv ismerete. A kottaboltokban dolgozó zeneműves szakemberek bérezése nagyjából 30-50 %- magasabb volt a könyvesbolti eladóknál.

Az 1950-es államosítást követően a zeneműszortimenterek helyzete alapvetően megváltozott. Magyarországon a zeneműboltok könyvesbolti besorolást kaptak. Így a Rózsavölgyi Zeneműbolt is –amely az Állami Könyvterjesztő Vállalat 13. számú könyvesboltja lett. A zeneműves szakemberek „eladó” besorolást kaptak. Az 1957 után a kottát árusító boltokba felvett új munkatársak egy „kottaeladói” tanfolyamon vehettek részt.

Az oktató Tolnai László – régi zeneműves – volt. / Tolnai László az államosítás előtt tulajdonosa a Budapest IV. Károly király-út 16 működött zeneműboltnak / Az Állami Könyvterjesztő Vállalat Zenei Osztály vezetője is Tolnai László lett. 1969-ben újjáalakult a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete 1972 óta a fővárosban az üzemi könyvterjesztést az Állami Könyvterjesztő Vállalat, vidéken pedig a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat végezte, amely átvette a Szövetkezeti Könyvterjesztő Vállalat vidéki boltjait is. Ezek egy részében kottát is árusítottak. A zeneműves szakeladók helyzete nem volt tisztázott.

Az 1969-ben újjászervezett Könyves Egyesület 1975-ben több éven keresztül „zeneműves eladói” tanfolyamokat szervezett. A tanfolyam főbb előadói a szakmában elismert szakemberek voltak: Sarlós László a Zeneműkiadó Vállalat igazgatója, Máriássy István kotta-szerkesztő, Homolya István zenetudós, Hutira Albin a Rózsavölgyi Zeneműbolt igazgatója, Várhelyi Márton a Kodály Zoltán Zenei Antikvárium igazgatója és Hajdú Marianne vezető zeneműszortimenter. A hallgatók szakmai gyakorlaton is részt vettek. A szakmai gyakorlatot a Rózsavölgyiben Fejlesztés Judit vezető zeneműszortimenter irányította. Később a szakeladói tanfolyamok a Gutenberg János Könyvkereskedelmi Szakiskola szervezésében Dercsényi Szilvia irányításával folytatódott.

Sajnos a rendszerváltás után a zenei irányú szakemberképzés megszűnt a magyar kereskedelemben. Az 1980-as években használt három nyomtatott jegyzet még évekig hozzáférhető volt. / Homolya István: Általános zenetörténet – Máriássy István: Zenei alapismeretek és Hutira Albin: Zeneműkereskedelmi ismeretek/.

Európában a legjelentősebb zeneműszortimenter képzés a német nyelvterületen folyik. A legelterjedtebb tankönyv a bonni Zeneműkereskedők Zenei Kiadójánál látott napvilágot, először 1971-ben. A kiadványt 1988-ben és 2008-ban kiegészítették újabb adatokkal. A 292 oldalas képekkel illusztrált elméleti

és gyakorlati tankönyv címe: Wilhelm Mónika – Horst Riedel: Lehrbuch des Musikalienhandels / Zeneműkereskedők tankönyve /. A kiadványt több nyelvre lefordították.

A zeneműkereskedelem elsődleges tényezője a szakemberkérdés. Miután a rendszerváltás után a 21. században a zeneműszortimenter képzése nincsen megoldva, először vidéken, majd a fővárosban sorra szűnnek meg a kotta-választékot tartó boltok. A kották kereskedelmi forgalmazásának helyzetét tovább rontja a zeneművek fénymásolásának törvényességi vizsgálatának hiánya! Sok a fénymásolt zenemű a könyvtárakban, zeneműtárakban, a zeneiskolák kottatárában, a tanároknál, növendékeknél, az énekkari tagoknál és a gyakorlati muzsikusoknál. Szerény becslés szerint is kiteszi a 40-50 százalékot!

A fenti helyzet komolyságára utal Victor Máté „A magyar zeneélet és zene-kultúra állapotáról” című írása, amely a Muzsika 1998 márciusi számában látott napvilágot. Egy néhány mondat a jelzett írásból: „A rendszerváltás fő feladata az volt, hogy – néhány nemzeti intézmény kivételével – a kulturális életben is lebontsa a központosított állami struktúrát, leépítse az állami szubvenciót és piaci viszonyokat hozzon létre. Ez zenei téren azoknak az állami tulajdonban és irányítás alatt lévő intézményeknek a magánkézbe adását, esetenként megszüntetését jelentette, amelyek a zenei produktumok előállítását és a hallgatókhoz való eljuttatását szolgálták. A folyamat azzal a veszéllyel járt, hogy tönkretesz néhány rendszer semleges értéket, hogy az állami monopóliumok lebontása gyorsabb lesz, mint a szerepüket átvevő új típusú szervezetek, intézmények, vállalkozások megszületése, s hogy az alakuló kapitalista gazdaság természetéből fakadó elüzletiesedés negatív hatásainak kiegyenlítésére nem lesznek megfelelő eszközeink. Fennállt a lehetősége annak, hogy a zenei életben több helyen is vákuum keletkezik, és szerves folyamatok szakadnak meg”.

A kotta választékot tartó boltokban a zeneműszortimenterek / eladók / száma a privatizációt követően – a szakmai képzés hiánya miatt – tragikusan csökkenő tendenciát mutat. Egész Magyarországon jelenleg már csak 10-11 zeneműves szakember tud eligazodni a több száz zeneműkiadó és több százezret is meghaladó kottacímek világában.

A cikk írója több mint hatvan éve próbál eligazodni a kották végtelen világában: a néhány évtizede még az Európa szerte elismert magyar zeneműkereskedelem lassan már csak a múlt szép emléke. Ha a folyamat nem áll meg, 1-2 évtized múlva Bartók és Kodály országában nem lesz tájékozott zeneműszortimenter /eladó/ az egyre kevesebb kottát árusító „könyvesboltokban”! A fentiek szíves

megfontolását ajánlom a bolttulajdonosoknak és a magyar kultúráért felelős minden vezető illetékes számára. Talán még nem késő!?

A magyar zenetörténethez tartozik – amely a Rózsavölgyi márkánévhez is kapcsolódik – 1969-ben Mátrai Miklós, a könyvosztály vezetőjének ötlete és kedvezményezésére megalakul a Budapesti Balettbarátok Köre. A „Kör” rendezvényeinek helyszíne gyakran volt a Rózsavölgyi Zeneműbolt.

A Parlando következő számában (2019/1.) beszámolunk arról, hogy
„Mi történt a Rózsavölgyivel 1964 és 2009 között”.

***Hutira Albin** 1964-2009 között volt a Rózsavölgyi Zeneműbolt legendáshírű igazgatója.